

Sygn. akt XVII AmC 96/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2009r.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w składzie:

Przewodniczący: SSO Urszula Wilk

Protokolant: apk. rade. Bartłomiej Kozłowski po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 2009r., w Warszawie na rozprawie sprawy z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Bankowi BPH S.A. w Krakowie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje wykorzystywania w obrocie z konsumentami następujących postanowień umownych:

- 1) „W momencie całkowitej spłaty pożyczki Bank dokonuje rozliczenia pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony.”;
- 2) „W momencie całkowitej spłaty kredytu/pożyczki Bank dokonuje rozliczenia kredytu/pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony.”;

3) „(...) zawiadomienie posiadacza rachunku, kredytobiorcy, poręczycieli o wypowiedzeniu umowy (...)

- wysłane listem zwykłym 15 zł

- wysłane listem poleconym 20 zł.";

II. Zasądza od Banku BPH S.A. w Krakowie na rzecz Skarbu Państwa - Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 360 zł. (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

III. Nakazuje pobranie od Banku BPH S.A. w Krakowie na rzecz Skarbu Państwa (Kasa Sądu Okręgowego w Warszawie) kwoty 600 zł. (sześćset złotych) tytułem opłaty od pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony.

IV. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowy i Gospodarczym na koszt Banku BPH S.A. w Krakowie.

UZASADNIENIE

Powód Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wniósł o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania postanowień stosowanych w obrocie z konsumentami przez Bank BPH S.A. w Krakowie, o treści:

1. „W momencie całkowitej spłaty pożyczki Bank dokonuje rozliczenia pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony.”

zawartego w:

§ 5 ust. 4 wzorca umowy o nazwie „Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki”, § 5 ust. 4 wzorca umowy o nazwie „Umowa Nr ... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)”

§ 5 ust. 7 wzorca umowy o nazwie „Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki (dla wniosków składanych telefonicznie lub przez Internet)”

2. „W momencie całkowitej spłaty kredytu/pożyczki Bank dokonuje rozliczenia kredytu/pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony”

zawartego w § 9 ust. 4 wzorca umowy o nazwie „Regulamin Kredytowania osób fizycznych w Banku BPH S.A. zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim (symbol R/K/01/2006)”

3. „(...) zawiadomienie posiadacza rachunku, kredytobiorcy, poręczycieli o wypowiedzeniu umowy (...)

- wysłane listem zwykłym 15 zł

- wysłane listem poleconym 20 zł.”

zawartego w pkt VII. ppkt 1.1. wzorca umownego o nazwie „Taryfa opłat i prowizji Banku BPH S.A. dla Klientów Indywidualnych”.

W uzasadnieniu pozwu, powód podał, że zakwestionowane w pozwie postanowienia nie były uzgadniane indywidualnie z konsumentami.

Postanowieniu zakwestionowanemu w pkt 1.1 i 1.2 pozwu powód zarzucił, iż jest sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco narusza interes konsumenta, albowiem wprowadza zasadę, zgodnie z którą nie są zwracane stronie umowy nadpłacone należności, przez co jedna ze stron umowy staje się bezpodstawnie wzbogaconą kosztem drugiej strony. W ocenie powoda brak możliwości otrzymania

pieniędzy wpłaconych w wyższej niż należna wysokości sprawia, iż konstrukcja przedmiotowego postanowienia powoduje zachwianie zasady ekwiwalentności świadczeń stron umowy. Wyłączenie w takich sytuacjach prawa konsumenta do żądania zwrotu nienależnie spełnionego przez niego świadczenia, zdaniem powoda, rażąco narusza interesy ekonomiczne konsumenta.

Powód wskazał, że w rzeczywistości możliwość istnienia niedopłaty w momencie całkowitej spłaty kredytu/pożyczki jest jedynie teoretyczna. Niedopłaty są bowiem, zgodnie z postanowieniami umowy kredytu/pożyczki, egzekwowane od konsumentów przez pozwanego w trakcie jej obowiązywania.

W związku z powyższym, postanowienia te jednostronnie preferują interes pozwanego i odnoszą się w praktyce jedynie do braku obowiązku ze strony pozwanego zwrotu ewentualnych nadpłat kredytu/pożyczki należnych konsumentom. Należy więc uznać, że kształtują one prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy.

W ocenie powoda sposób w jaki kwestionowane postanowienie kształtuje prawa i obowiązki, rażąco narusza interesy konsumenta, gdyż znacząco niekorzystnie wpływa na jego sytuację ekonomiczną. Zatrzymanie bowiem nienależnego świadczenia, przysparza pozwanemu niczym nieuzasadnionych korzyści kosztem konsumenta. Troski o ochronę własnych interesów proponenta nie sposób uznać w żaden sposób za uzasadnioną, tym bardziej jeśli odbywa się ona na koszt drugiej strony. Kwestionowane postanowienie, uprawniając pozwanego do zatrzymywania nienależnych mu kwot, przy uwzględnieniu faktu, że jedynie pozwany może odnieść korzyść z takiej konstrukcji przedmiotowego postanowienia, stanowi wyraz nadużycia przez pozwanego jego przewagi kontraktowej, a tym samym w sposób szczególnie doniosły przyczynia się do dysproporcji praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta.

W odniesieniu do postanowienia o treści „(...) zawiadomienie posiadacza rachunku, kredytobiorcy, poręczycieli o wypowiedzeniu umowy (...)

- wysłane listem zwykłym 15 zł

- wysłane listem poleconym 20 zł."

powód podniósł, że czynności, za które pozwany zgodnie z tym postanowieniem pobiera od konsumentów opłaty, są czynnościami ściśle związanymi z realizacją uprawnień przysługujących pozwanemu, które wynikają z zawartej umowy kredytu/pożyczki. Uprawnienie do wypowiedzenia umowy ma charakter uprawnienia prawokształtującego, a realizowane jest przez jednostronną czynność prawną

polegającą na złożeniu drugiej stronie oświadczenia woli o wypowiedzeniu umów. Oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy należy oceniać w świetle art. 60 k.c. Wybór sposobu w jaki pozwany składa pożyczkobiorcy oświadczenie woli zmierzające do rozwiązania stosunku prawnego łączącego strony, leży po jego stronie, a co za tym idzie, po jego stronie leży również obowiązek pokrycia kosztów związanych ze złożeniem tego oświadczenia w taki sposób, który by w sposób dostateczny ujawnił jego wolę. Nieuzasadnione jest w ocenie powoda przerzucanie przedmiotowych kosztów na konsumenta. Powód wskazał, że pobieranie przez pozwanego przedmiotowej opłaty, powoduje obciążenie konsumentów kosztami związanymi z prowadzeniem przez pozwanego działalności gospodarczej. Powód wskazał, że wypowiedzenie umowy przez pozwanego jest zazwyczaj związane z niedopełnieniem obowiązków przez konsumenta, a w przypadku gdy konsument nie spłaca w terminie lub pełnej wysokości należności z tytułu zaciągniętego zobowiązania (kwota kredytu, odsetki), ponosi już ujemne konsekwencje związane z tą sytuacją w postaci naliczania przez pozwanego odsetek „karnych”. Pobieranie opłaty za czynność ściśle związaną z realizacją zawartej umowy, jaką jest zawiadomienie o wypowiedzeniu umowy, przy uwzględnieniu faktu, iż pozwany pobiera z tytułu zawartej umowy wynagrodzenie w postaci opłaty przygotowawczej oraz odsetek, a także dodatkowych odsetek „karnych”, jak i - poprzedzających zawiadomienie o wypowiedzeniu umowy - opłat za wysyłanie wezwań do zapłaty oraz upomnień, w ocenie powoda uznać należy za dodatkowe i nieuzasadnione obciążenie konsumenta kosztami realizacji ustawowego obowiązku pozwanego. Zatem pobieranie opłaty za zawiadomienie o wypowiedzeniu umowy, uznać należy za rażąco naruszające interesy konsumentów. Powód wskazał ponadto, że w wypadku wypowiedzenia umowy przez kredytobiorców/pożyczkobiorców, nie mają oni zastrzeżonego w umowie uprawnienia, mocą którego opłaty z tytułu zawiadomienia pozwanego o dokonaniu wypowiedzenia umowy, ponosi pozwany, a więc uprawnienia analogicznego, do tego, które zastrzeżone jest na rzecz pozwanego. Zdaniem powoda zakwestionowane postanowienie zapewnia pozwanemu uprzywilejowaną sytuację w wypadku wypowiedzenia zawartych z konsumentami umów kredytu/pożyczki, obciążając konsumentów kosztami dokonania tej czynności przez pozwanego. Kształtuje wzajemne prawa i obowiązki stron umowy w sposób korzystny jedynie dla jednej strony umowy - pozwanego a zatem kształtuje prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami.

Pozwany Bank BPH S.A. w Krakowie w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości, zasądzenie od pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa według norm przepisanych oraz rozpoznanie sprawy także w nieobecności strony pozwanej.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwany przyznał, że stosuje w obrocie z konsumentami zakwestionowane postanowienia, które zawarte są we wzorcach umów.

Pozwany zaprzeczył jakoby zakwestionowane w pozwie postanowienia nie były indywidualnie negocjowane pomiędzy stronami umowy. Wskazał, że konsument ma możliwość negocjowania treści postanowień, zgodnie bowiem z § 17 ust. 1 i 2 „Umowy Nr... o Pożyczkę od ręki” i „Umowy Nr... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)” „Bank na wniosek pożyczkobiorcy może dokonać zmian w umowie (...) Zmiana warunków niniejszej umowy może dotyczyć jednego lub kilku elementówłącznie.”

W odniesieniu do postanowień zakwestionowanych w pkt 1.1 i 1.2 pozwu pozwany podniósł, że w niniejszej sprawie nie ma miejsca uzyskanie korzyści majątkowej bez podstawy prawnej, bowiem podstawę tę strony definiują w treści postanowień umownych.

Sąd ustalił i zważył, co następuje

Pozwany prowadzi działalność gospodarczą polegającą m. innymi na udzielaniu kredytów, udzielaniu pożyczek pieniężnych (KRS, k. 68-135). Pozwany w działalności tej, w obrocie z konsumentami stosuje wzorce umowne o nazwach:

„Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki”,

„Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)”,

„Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki (dla wniosków składanych telefonicznie lub przez Internet)”,

„Regulamin Kredytowania osób fizycznych w Banku BPH S.A. zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim (symbol R/K/01/2006)”

„Taryfa opłat i prowizji Banku BPH S.A. dla Klientów Indywidualnych” (okoliczność przyznana przez pozwanego w odpowiedzi na pozew k. 3-6).

We wzorcach tych zawarte są zakwestionowane w pozwie postanowienia umowne o treści:

1. „W momencie całkowitej spłaty pożyczki Bank dokonuje rozliczenia pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony.”

§ 5 ust. 4 „Umowy Nr... o Pożyczkę od ręki”,

§ 5 ust. 4 „Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)”

§ 5 ust. 7 „Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki (dla wniosków składanych telefonicznie lub przez Internet)”

2. „W momencie całkowitej spłaty kredytu/pożyczki Bank dokonuje rozliczenia kredytu/pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony”

§ 9 ust. 4 „Regulamin Kredytowania osób fizycznych w Banku BPH S.A. zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim (symbol R/K/01/2006)”

3. „(...) zawiadomienie posiadacza rachunku, kredytobiorcy, poręczycieli o wypowiedzeniu umowy (...)

- wysłane listem zwykłym 15 zł

- wysłane listem poleconym 20 zł.”

pkt VII. ppkt 1.1. „Taryfa opłat i prowizji Banku BPH S.A. dla Klientów Indywidualnych”.

Treść tych dokumentów (k. 8-57 akt) daje podstawy do ustalenia, że są to wzorce umowy. Zostały przygotowane w całości przez pozwaną. Zawierają ustalone przez pozwaną postanowienia umowne.

„Regulamin Kredytowania osób fizycznych w Banku BPH S.A. zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim (symbol R/K/01/2006)” oraz „Taryfa opłat i prowizji Banku BPH S.A. dla Klientów Indywidualnych” są w formie wydruku, podzielone na mniejsze kolejno ponumerowane jednostki redakcyjne, nie zostały w nich pozostawione żadne wolne miejsca na dokonanie dodatkowych postanowień, nie ma również możliwości zmiany istniejących.

W „Umowie Nr ... o Pożyczkę od ręki”, „Umowie Nr ... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)”, „Umowie Nr... o Pożyczkę od ręki (dla wniosków składanych telefonicznie lub przez Internet)”, które są w formie wydruku, podzielone na mniejsze kolejno ponumerowane jednostki redakcyjne, pozostawiono natomiast puste miejsca przeznaczone do wypełnienia. Puste miejsca przeznaczone zostały do wypełnienia takich danych jak: data umowy, imię i nazwisko, adres, oddział banku, kwota pożyczki i opłat, daty spłaty i oprocentowania, czyli dane dotyczące konkretnego konsumenta, banku i szczegółów dotyczących warunków konkretnej pożyczki.

Pozwany w odpowiedzi na pozew podniósł, że umowy są indywidualnie uzgadniane z konsumentami - co wynika z § 17 ust. 1 i 2 „Umowy Nr ... o Pożyczkę od ręki” i „Umowy Nr ... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)”, zgodnie z którym „Bank na wniosek pożyczkobiorcy może dokonać zmian w umowie. Zmiana warunków niniejszej umowy może dotyczyć jednego lub kilku elementów łącznie.” Jednakże w ocenie Sądu zapis tej treści daje konsumentowi jedynie możliwość wnioskowania o zmianę treści jednego lub kilku elementów umowy, który to wniosek może zostać przez bank uwzględniony bądź nie. W ocenie Sądu charakter umowy, masowość jej zawierania, umiejscowienie w niej tego zapisu oraz jego treść świadczą o jego marginalnym znaczeniu i raczej wyjątkowości zastosowania, a z całą pewnością nie dają podstaw do stwierdzenia, że konsument ma realny, rzeczywisty wpływ na kształt umowy a zakwestionowane postanowienia są każdorazowo z nim negocjowane, co de facto przesądzałoby o tym, iż przedstawione wzory nie mają charakteru wzorców umownych lecz stanowią jedynie propozycję treści umowy, która następnie każdorazowo jest uzgadniana z konsumentem. Sam pozwany nie kwestionował, że dołączone do pozwu wzory umów są stosowanymi przez niego w obrocie z konsumentami wzorcami umownymi. W ocenie Sądu zamieszczenie w ich treści klauzuli o możliwości ich negocjowania nie zmienia tego charakteru. Tym samym wzorce te mogą zostać poddane ocenie pod kątem ich abuzywności.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 kc „postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.”

Objęte powództwem klauzule umowne nie dotyczą głównych świadczeń stron wynikających z umowy.

Uznanie, że zakwestionowane postanowienia wzorców umownych są niedozwolone wymagało zatem oceny, że są one sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumenta.

Przyjmuje się, że istotą dobrego obyczaju jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka (tak np. wyrok SN z 8 czerwca 2004r., I Ck-635/03). Nie można zatem uznać za dobry obyczaj takiego postępowania, którego celem jest

zdezorientowanie konsumenta, wykorzystanie jego niewiedzy. W niniejszej sprawie w ocenie Sądu sytuacja taka miała miejsce.

Postanowienia o treści: „W momencie całkowitej spłaty pożyczki Bank dokonuje rozliczenia pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony.” oraz „W momencie całkowitej spłaty kredytu/pożyczki Bank dokonuje rozliczenia kredytu/pożyczki przy czym nie podlegają zwrotowi nadpłaty/niedopłaty kapitału i odsetek nie przekraczające równowartości pięciokrotnej opłaty pocztowej za list polecony” są w ocenie Sądu sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają interes konsumentów, tym samym stanowią niedozwolone postanowienia umowne, o którym mowa w art. 385¹ § 1 kc. Postanowienia te wyłączają prawo konsumenta do żądania zwrotu nienależnie spełnionego przez niego świadczenia i powodują zachwianie zasady ekwiwalentności świadczeń stron umowy. Konsekwencją takiej treści zapisu jest to, że świadczenie jednej ze stron umowy nie jest ekwiwalentne do świadczenia drugiej strony. Wprawdzie zgodnie z tym postanowieniem nie podlegają zwrotowi zarówno nadpłaty jak i niedopłaty jednakże w ocenie Sądu możliwość powstania niedopłaty, która nie podlegałaby zwrotowi, w świetle innych postanowień umowy jest jedynie hipotetyczna. Pozwany bowiem wyposażony jest w szereg instrumentów, które w istocie bardzo ograniczają, jeśli nie wyłączają możliwości powstania niedopłaty. Zgodnie z § 9 ust. 1, 2, 3, 4 „Umowy Nr ... o Pożyczkę od ręki”, „Umowy Nr ... o Pożyczkę od ręki (wersja Aurum)” i „Umowa Nr... o Pożyczkę od ręki (dla wniosków składanych telefonicznie lub przez Internet)” oraz § 10 ust. 1, 2, 3 i 4 „Regulaminu Kredytowania osób fizycznych w Banku BPH S.A. zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim (symbol R/K/01/2006)” „Należność z tytułu zaciągniętego zobowiązania (...) niespłacona w terminie określonym w umowie lub w terminie wyznaczonym przez Bank albo spłacona w niepełnej wysokości uznawana jest przez Bank jako zadłużenie przeterminowane. 2. W przypadku braku spłaty w wyznaczonym terminie Bank nalicza odsetki w wysokości jak dla zadłużenia przeterminowanego. 3. Zadłużenie przeterminowane liczone jest od dnia, w którym spłata kapitału, raty kapitałowej, kwoty wymagalnych odsetek bądź jej brakującej części miała nastąpić, jeżeli środki pieniężne nie wpłynęły tego dnia do Banku - do dnia poprzedzającego dzień spłaty włącznie. 4. O powstaniu zadłużenia przeterminowanego Bank zawiadamia pożyczkobiorcę pisemnie.” Przy czym za zawiadomienie pisemne z godnie z pkt

VII. 1.1. „Taryfy opłat i prowizji Banku BPH SA dla Klientów Indywidualnych” pozwany pobierze opłatę w wysokości 15 lub 20 zł. Ponadto pozwanemu przysługiwać będzie prawo wypowiedzenia umowy.

Konsument natomiast pozbawiony jest analogicznych uprawnień, z których mógłby skorzystać w trakcie realizacji umowy.

Postanowienie o treści „(...) zawiadomienie posiadacza rachunku, kredytobiorcy, poręczycieli o wypowiedzeniu umowy (...)

- wysłane listem zwykłym 15 zł

- wysłane listem poleconym 20 zł.”

jest w ocenie Sądu sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco narusza interes konsumentów. Postanowienie to przenosi na konsumenta koszty prowadzenia przez pozwanego działalności gospodarczej. Ponadto przewidziane w zakwestionowanym postanowieniu kwoty, które konsument zobowiązany jest zapłacić nie są w żaden sposób uzasadnione. Zgodnie z cennikiem operatora publicznego - Poczty Polskiej (<http://www.poczta-polska.pl/cennik>) opłata za list zwykły wynosi 1.45 zł a za list polecony 3.65 zł. Zatem pozwany w zakwestionowanym postanowieniu zastrzegł sobie swego rodzaju wynagrodzenie za dokonanie czynności - złożenie oświadczenia woli.

Należy również wskazać, że omawiane wzorce umów, w przypadku wypowiedzenia umowy pożyczki/kredytu przez konsumenta, nie przewidują analogicznych opłat na jego rzecz. W ocenie Sądu, opłata za zawiadomienie o wypowiedzeniu umowy, będąc zastrzeżoną tylko na rzecz pozwanego, w sposób nieuzasadniony i nadmierny obciąża konsumenta i jako taka kształtuje jego obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Sąd ocenił zatem, że zakwestionowane w pozwie postanowienia umowne spełniają przesłanki dla uznania ich za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 kc i dlatego powództwo zostało uwzględnione.

Publikację prawomocnego wyroku zarządzono na podstawie art. 479⁴⁴ kpc.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 kpc.